

DROBNOSTI

ZÁPIS RUMUNSKÝCH VLASTNÍCH JMEN S MONOFUNKČNÍM PÍSMENEM E V KONCOVÉ SLABICE¹

This article discusses problems concerning the Czech spelling of particular case forms of geographical and personal proper names of Romanian origin, namely those ending in *-cea* (pronounced [-ča]) in writing.

V pravopise (tj. v souboru pravidel určujících, jaké jednotce zvukové roviny odpovídá jaká grafická reprezentace) některých jazyků, které pro reprezentaci jednotek zvukové roviny používají tzv. složené grafémy (digrafy, trigrafy atd.; běžně též spřežky), se určitá písmena používají v konkrétních kontextech čistě v platnosti tzv. grafů, tj. čistě jen jako stavební prvky komplexnějších, složených grafémů.² Tak např. polské písmeno „i“ v pozici mezi souhláskovými grafy *s, z, c, (d)z a n (S)* a jakýmkoli jiným

souhláskovým grafem (T) naznačuje, že předcházející graf spolu s ním reprezentuje palatální souhlásku. Písmeno „i“ zde tedy má funkci grafu: Spolu s grafy *s, z* atd. tvoří složené grafémy <si>, <zi> atd. reprezentující hlásky [š], [ž] atd. Zároveň zde však toto písmeno „navíc“ reprezentuje samohlásku [i], a plní tak zároveň funkci jednoduchého grafému <i>, tj. SiT > [ŠiT], srov. *síwy* [šivy], *wozić* [vožič], *cicho* [čicho], *dziwny* [živny] atp. V pozici mezi souhláskovými grafy *s, z, c, (d)z a n (S)* a jakýmkoli samohláskovým grafem (V) však polské „i“ společně s uvedenými grafy funguje jako jeden složený grafém <si>, <zi> atd., který reprezentuje palatální souhlásky [š], [ž] atd., žádný samohláskový segment mu však už na zvukové rovině neodpovídá. Plní zde tedy čistě funkci grafu, z pohledu českého pravopisu by se dalo říct, že funguje vlastně jen jako diakritické znaménko, tj. SiV(T) > SiV(T) > [ŠV(T)], srov. *siostra* [šostra], *ziele* [žele], *ciocia* [čoča], *widzieli* [viželi] atp. V polské lingvistické tradici se proto mluví (a) o tzv. dvojfunkčnosti (graf i grafém) a (b) monofunkčnosti (pouze graf) písmene „i“ (dwufunkcyjność i jednofunkcyjność litery „i“, viz např. Ostaszewska – Tambor, 2004, s. 47–49).

Méně známé, ale co do typu korespondence mezi segmentem zvukové a psané roviny analogické příklady dvojfunkčních a monofunkčních

¹ Tento příspěvek vznikl s podporou grantu ESF *Vzdělávací cyklus Moderní mluvnice češtiny pro studenty magisterských a doktorských programů filologických oborů* (reg. č. CZ.1.07/2.2.00/15.0275).

Jednomu z anonymních recenzentů děkuji za cennou terminologickou připomínku a Lucii za pečlivé pročetí hotového rukopisu.

² V tomto smyslu je např. česká hláska [t] reprezentována v určitých kontextech složeným grafémem <tě> skládajícím se ze dvou grafů *t* a *ě* (a hláska [e] ve slabice [te] je pak reprezentována grafémem <ě>). Tam, kde jakoukoli grafickou značku potřebuji při výkladu vyvázat ze souvislosti s pojmovou dvojicí <grafém> vs. *graf*, používám výraz písmeno (a značím jej uvozovkami – „i“). Přestože by zde výraz *písmeno* mohl být snadno nahrazen termínem *graf* nebo *jednoduchý grafém* (tvořený tímto grafem), používám jej z důvodu jejich ustálenosti i v termínech (*měkké/tvrdé*) *souhláskové písmeno*.

samohláskových písmen lze nalézt i v pravopise rumunském. Vedle dvojfunkčního a monofunkčního písmene „i“ fungujícího po souhláskových grafech *c* a *g*³ (C) obdobně jako v polštině, srov. např. (a) *Ciprian* [čiprijan] (= CiT > [ČiT]) vs. (b) *Ciobotariu* [čobotariju], *Belodedici* [belodedič] (= CiV(T) > CⁱV(T) > [ČV(T)]), bychom zde našli také – což je zajímavější – i po grafech *c* a *g* se vyskytující dvojfunkční a monofunkční písmeno „e“, srov. např. (a) *Cerneț* [černec], *Urziceni* [urzičej] (= CeT > [ČeT]) vs. (b) *Ceașescu* [čaušesku], *Suceava* [sučava] (= CeV(T) > C^eV(T) > [ČV(T)]) (k výslovnosti rumunštiny viz např. VŠČ2, s. 94; Zeman, 2002, s. 102–104; Strahl, 1999, s. 100–102, zejm. pozn. 2 na s. 100).

V této drobnosti se zabývám problémem, který českému pravopisu způsobuje zápis genitivních tvarů rumunských osobních a zeměpisných vlastních jmen, v zápise jejichž poslední slabiky se vyskytuje monofunkční písmeno „e“. Jde o jména, v nichž je hláska [č] předcházející v poslední slabice koncovému [-a] reprezentována složeným grafémem <ce>. Konkrétně půjde o zápis jmen zakončených v písmu na *-cea*, tj. ve výslovnosti kvůli přítomnosti monofunkčního „e“ na [-ča]. Jde např. o mužské rodné jméno *Mircea* [mirča], mužské příjmení *Mihalcea* [mixalča], místní zeměpisná jména *Tulcea*⁴ [tulča], *Râmnicu Vâlcea*⁵ [rimniku vilča], *Zimnicea*⁶ [zimniča] či *Ghencea*⁷ [genča] atp.

³ V koncové slabice funguje *i* jako monofunkční graf také po psaném *t*, *d*, *n*, srov. např. *Pitești* [pitešť], *Petroșani* [petrošaň], a na rozdíl od polštiny i po *c*, srov. rumunské *Belodedici* [belodedič] vs. polské *być* [byč].

⁴ Stotiscové město v rumunské Dobruži při ústí Dunaje do Černého moře (na začátku dunajské delty).

⁵ Stotiscové město v rumunské Olténii (Malém Valašsku) asi 150 km severozápadně od Bukurešti.

Jestliže se při skloňování původem cizích vlastních jmen vychází převážně z jejich vyslovované podoby (k tomu viz MČ2, s. 350; příp. též Knappová, 2008, s. 34; Polívková, 1988, s. 32–33), měla by se sledovaná rumunská osobní jména rodu mužského životního (*Mircea* [mirča], *Mihalcea* [mixalča]) v češtině skloňovat kvůli svému zakončení ve výslovnosti na [-a] podle základního typu „předseda“. U sledovaných rumunských zeměpisných jmen rodu ženského (*Tulcea* [tulča], *Râmnicu Vâlcea* [rimniku vilča], *Zimnicea* [zimniča], *Ghencea* [genča] atp.), která se podle MČ2 zpravidla skloňují podle smíšeného typu „Troja“⁸, nelze vedle tohoto sklonění vyloučit⁹ ani prosazující se deklinaci podle typu „žena“.

⁶ Patnáctistícový přístav na Dunaji v místech, kde jeho tok dosahuje na cestě k Černému moři svého nejnižšího bodu, zhruba 120 km jihozápadně od Bukurešti.

⁷ Bukureštská čtvrť, v níž se nachází jednak domácí stadion známého rumunského fotbalového klubu Steaua Bukurešť (Stadionul Ghencea), jednak vojenský hřbitov, na němž je pohřben Nicolae Ceaușescu se svou manželkou Elenou.

⁸ „Troja“ („sója“) je tzv. smíšený deklinační typ, který má podle českých příruček (viz např. MČ2, s. 326–327) ve 2., 3. a 6. p. koncovky pouze podle typu „růže“ a v 1., 4., 5. a 7. p. koncovky pouze jako typ „žena“.

⁹ Podle jazykových příruček se cizí zeměpisná jména ženského rodu, u nichž koncovému nominativnímu [-a] předchází ve výslovnosti měkká souhláska, řadí k podtypu „Troja“ („sója“) (srov. např. MČ2, s. 371–372; viz pozn. 8 výše). V současnosti se však u těchto jmen silně prosazují i tvary podle vzoru „žena“, srov. např. výklad v Internetové jazykové příručce (kde jsou tvary podle typu „žena“ ve slovníkové části v přehledu sklonění u slov tohoto typu už běžně uváděny). Přestože Alena Polívková (1988, s. 43) píše, „že se tím bez podstatného důvodu rozrušuje u vyhraněné skupiny jmen nyní už ustálená norma [...]“, nemyslím si, že by tyto tvary (vzhledem k jejich poměrně

U obou sledovaných skupin vlastních jmen se tedy ve výslovnosti objevuje pádová koncovka [-i], a to v případě sledovaných osobních jmen (patřících k základnímu typu „předseda“) v genitivu a v případě sledovaných zeměpisných jmen pak v genitivu (skloňují-li se podle základního typu „žena“) nebo v dativu a v lokálu (skloňují-li se podle smíšeného typu „Troja“). Grafická realizace dativní a lokálové koncovky [-i] je v případě sledovaných zeměpisných jmen neproblematická. Skloňují-li se podle smíšeného typu „Troja“, tj. v dativu i v lokálu vlastně jako typ „růže“, je nutné analogicky k těmto typům realizovat dativní i lokálovou koncovku [-i] prostřednictvím grafému <i> (tj. psát *k/v Tulcei* [tulči], *k/v Zimnicei* [zimniči] atp. jako *k/v Troji*, resp. *k/v růži*). Základní „měkký“ typ „růže“, podle něž je realizován dativ a lokál smíšeného typu „Troja“, totiž nemá žádný pravopisně „tvrdý“ podtyp (tak jako má „tvrdý“ vzor „žena“ pravopisně „měkký“ podvzor „gejša“), který by nás nutil k rozhodování se mezi y-ovou a i-ovou grafematickou realizací dativní a lokálové koncovky [-i].

Velmi zajímavá je naopak otázka grafické realizace genitivní koncovky [-i], a to v případě osobních i zeměpisných rumunských vlastních jmen sledovaného typu (skloňují-li se jako základní typ „žena“ a nikoli jako typ „Troja“, který podle příruček připouští jen genitivní koncovku [-e], viz pozn. 8 výše). Není totiž zřejmé, zda má být česká genitivní koncovka [-i] v písmu po monofunkčním „e“ realizována prostřednictvím grafému <i>, nebo <y>. Přestože totiž u všech rumunských vlastních jmen sledovaného typu předchází nominativnímu

častému výskytu v úzu) bylo možné odmítnat, a proto dále uvažuji o problémech reprezentace genitivní koncovky [-i] v písmu i u sledovaných zeměpisných jmen typu *Tulcea*, *Zimnicea* atp.

koncovému [-a] i genitivnímu [-i] v češtině ve výslovnosti morfonologicky měkká souhláska [č], je jejich zařazení k příslušným měkkým podtypům „(ten) rikša“ (základní typ „předseda“) a „gejša“ (základní typ „žena“), z něhož by vyplývalo, že genitivní koncovka [-i] má být realizována grafémem <i>, poměrně problematické. V některých příručkách (viz např. MČ2, s. 357, 363, 371–372) se uvádí, že předchází-li ve sledovaných případech koncovce [-a] vyslovovaná morfonologicky měkká souhláska, má být genitivní koncovka [-i] realizována grafémem <i>. Explicitně se v nich tedy sice říká, že ne/začlenění k měkkému podtypu a z něj vyplývající způsob grafické realizace se má řídit podle vyslovované souhlásky, jsou v nich však důsledně uváděny pouze příklady, v nichž této morfonologicky měkké vyslovované souhlásce předcházející koncovému nominativnímu [-a] odpovídá takový jednoduchý grafém, takové měkké souhláskové písmeno, jímž je tato hláska v českém pravopise pravidelně realizována (tj. hlásce [š] jednoduchý grafém <š>, hlásce [č] jednoduchý grafém <č> atp.). Příklady, v nichž by vyslovovaná měkká souhláska předcházející nominativnímu [-a] byla realizována jinak, než je v českém pravopisném systému obvyklé, tj. namísto příslušného českého jednoduchého grafému (složeným) grafémem cizím, zde nalézt nelze. Zda je možné tyto pasáže vnímat jako přímá (relevantní) doporučení pro zacházení se sledovaným typem jmen (u nichž je měkká souhláska [č] předcházející koncovému nominativnímu [-a] realizována složeným grafémem <ce> s monofunkčním „e“), je z tohoto důvodu myslím sporné. Přestože nelze vyloučit, že ve stávajících příručkách prostě jen chybí případy sledovaného typu, a že dané pravidlo má tedy platit i pro ně, myslím si, že zcela bezpečně bychom mohli daná vyjádření vnímat jakožto přímá relevantní doporučení pro zápis genitivní koncovky [-i] ve sledovaných typech vlastních

jmen jedině tehdy, kdybychom původní psané rumunské nominativní zakončení *-ce(a)* ve zbývajících pádech pravopisně počestili na psané *-č(a)*. Tzn. kdybychom obdobně jako např. *Tesco, do Teska* atp. skloňovali i *Mircea* atp. *bez Mirči* atp.¹⁰ Vycházím proto dále z toho, že explicitní obecné doporučení, jak postupovat v případech, v nichž je u sledovaného typu jmen vyslovovaná morfonologicky měkká souhláska předcházející nominativní koncovce [-a] realizována jinak, než příslušným českým jednoduchým grafémem – měkkým souhláskovým písmenem, české příručky neobsahují.

Jedinou výraznou pozitivní výjimkou je v současné chvíli jednoznačně nejdetailejší (a zároveň nejsnadněji přístupné) zpracování problematiky skloňování (osobních i zeměpisných) vlastních jmen v Internetové jazykové příručce (IJP),¹¹ v níž se popsaná otázka řeší na základě tzv. pravopisného statusu¹² souhláskového písmene, které koncovce [-a] předchází, a to bez ohledu na zvukovou realizaci grafému, jehož je tento graf ne/samostatnou součástí. Ze dvou možností, jak tuto situaci v písmu řešit – postupovat podle měkkosti/tvrdosti vyslovované hlásky, nebo se řídit pravopisným statusem (tj. tzv. pravopisnou měkkostí/tvrdostí) souhláskového písmene –, se tedy v IJP dává přednost druhému uvedenému řešení. Není-li vyslovovaná souhláska předcházející pádové koncovce realizována jednoduchým grafémem – souhlás-

kovým písmenem, který ji v českém pravopise jinak pravidelně odpovídá, doporučuje se zde v případě mužských životných jmen typu „předseda“ a ženských jmen, jež lze skloňovat i jako typ „žena“, postupovat podle pravopisného statusu souhláskového písmene, které předchází genitivní koncovce [-i] a nikoliv podle výslovnosti předcházejícího grafému. Je-li ve výslovnosti měkká souhláska předcházející nominativní koncovce [-a], a tedy i genitivní koncovce [-i] zapisována pomocí tvrdého souhláskového písmene, doporučuje se v IJP zapisovat genitivní koncovku [-i] grafémem <y>, tj. [la manča] *La Mancha*,¹³ *bez* [la manči] *La Manchy*. (Předchází-li naopak ve výslovnosti nominativní koncovce [-a], a tedy i genitivní koncovce [-i] tvrdá souhláska zapisovaná pravopisně měkkým souhláskovým písmenem, doporučuje se v IJP zapisovat genitivní koncovku [-i] grafémem <i>, tj. [la rijoxa] *La Rioja*,¹⁴ *do* [la rijoxi] *La Rioji*; [barankabermexa] *Barrancabermeja*,¹⁵ *do* [barankabermexi] *Barrancabermeji*.)

I v nejdetailejším popisu deklinace osobních a zeměpisných vlastních jmen, jakým je IJP, se tedy počítá jen s případy, v nichž stojí v popsaných nestandardních případech v nominativu před koncovým [-a], a tedy i v genitivu před koncovým [-i] souhláskové písmeno. Ani zde tedy (zatím) nelze nalézt doporučení, jak postupovat v případě, že nominativní koncovce [-a], a tudíž i genitivní koncovce [-i] v písmu předchází písmeno samohláskové, na nějž sa-

¹⁰ Mezi pisateli je však tento způsob zacházení s vlastními jmény v současné době výrazně nepreferovaný (a to kvůli jejich intenzivně pocítované potřebě uvádět vlastní jména v nenominativních tvarech v takové podobě, z níž je jednoznačně zřejmá právě jejich nominativní podoba).

¹¹ Jeho autorkou je Kamila Smejkalová.

¹² Spojením *pravopisný status (souhláskového písmene)* mám na mysli, že jde o souhláskové písmeno tzv. pravopisně měkké, nebo tzv. pravopisně tvrdé.

¹³ Španělské historické území, známé větrnými mlýny, o nichž píše Miguel de Cervantes ve svém románu o Donu Quijotovi.

¹⁴ Provincie na severu Španělska nebo též (podle ní pojmenovaná) provincie na severozápadě Argentiny, při hranicích s Chile.

¹⁵ Téměř dvousettisícové město v centrální Kolumbii s významným petrochemickým průmyslem.

možřejmě nelze vztáhnout distinkci pravopisně měkké – pravopisně tvrdé souhláskové písmeno. Otázka, zda psát (v genitivu) *bez Mircey*, nebo *Mircei* [mirčĭ] atp. či *Tulcey*, nebo *Tulcei* [tulčĭ] atp. tedy zůstává – pokud vím – neřešena.¹⁶ Jaký způsob grafické realizace genitivní koncovky [-i] zde tedy doporučit?

Obecně lze říct, že v databázích psaného jazyka SYN Českého národního korpusu (ČNK) v případě rumunských vlastních jmen sledovaného typu převažují doklady, v nichž je genitivní koncovka [-i] realizována grafémem <y>. V případě mužského rodného jména *Mircea*, které je v korpusových databázích jednoznačně nejfrekventovanějším vlastním jménem sledovaného typu, je poměr realizace genitivní koncovky [-i] 70 : 23 ve prospěch grafému <y>. Ostatní vlastní jména sledovaného typu jsou (v genitivu) používána už spíš jen příležitostně. O všech z nich lze bezpečně tvrdit, že jsou používána izolovaně. Každý takový zápis je pro běžného (lingvisticky neškoleného) pisatele problém, který řeší osamoceně – bez vědomí existence, a tedy i povědomí o úzu dalších analogických názvů. V případě města (*Râmnicu Vâlcea*) není například genitivní koncovka [-i] realizována grafémem <i> ani jednou (z celkem 11 výskyty¹⁷), zatímco v případě města *Tulcea* je poměr jednotlivých grafických realizací genitivní koncovky [-i] už méně vyhraněný – 8 výskyty s y-ovou grafematickou realizací vs. 2 výskyty s grafematickou realizací i-ovou.¹⁸

¹⁶ Jedinou zmínku, která se této otázky týká, jsem našel v Zemanově (2002, s. 105; zvýraznil JZ) práci, kde se bez jakéhokoliv dalšího komentáře pouze konstatuje, že „OJ (tj. osobní jména; MB) zakončená na **-cea** [čĕa] (**Mircea** [mirčĕa]) mají ve druhém pádu tvar **-cey** [čĕĭ] (**Mircey** [mirčĕĭ])“.

¹⁷ Z toho je 9 dokladů uvedeno bez rumunské diakritiky – v podobě *Valcey*.

¹⁸ To je (kromě křestního jména *Mircea*) nepochybně způsobeno tím, že většina těchto v korpu-

I přesto, že jsem následující fakt ověřoval jen na nijak závratně vysokém počtu lingvistů i nelingvistů ze svého okolí, myslím, že do následující argumentace lze jako relevantní bod zapojit předpoklad, že vyšší výskyt zápisů s grafémem <y> je u sledovaného typu vlastních jmen způsoben (pochopitelnou) neznalostí jejich rumunské výslovnosti. Jelikož pro reprezentaci zvukové roviny nejsou v českém pravopise využívána monofunkční písmena, která by plnila čistě jen funkci grafu, nikoli však grafému, mají běžní uživatelé češtiny velmi silnou tendenci vnímat sledované rumunské „e“ jako grafém, a přiřazovat mu proto určitou zvukovou realizaci (samohlásku [e]). Pisatelé se z toho důvodu mylně domnívají, že psané koncové *-cea* se ve sledovaných případech vyslovuje se zakončením na [-ea], nejčastěji jako [-cea] či [-čea], a v genitivu proto předpokládají výslovnost *bez *[mircei] atp., do *[tulcei], [zimnicei]* atp. Dané výrazy si pak intuitivně (podvědomě) spojují se způsobem skloňování a zápisem pádových podob slova „(ten/ta) Andrea“¹⁹ a analogicky k jeho nejfrekventovanější a výrazné genitivní psané podobě je zapisují jako *bez Mircey, do Tulcey, Zimnicey* atp. Jak na to ukazuje

sových databázích nepříliš četných užití daných jmen pochází obvykle z velmi krátkého časového období, v němž český tisk potřeboval z různých důvodů některý ze sledovaných výrazů použít. Tak se např. název města (*Râmnicu Vâlcea* (avšak bez diakritického znaménka nad *a* – v podobě *Valcea*) v českém tisku (všechny doklady jsou z jediného zdroje – Mladé fronty Dnes) objevoval v letech 2000 a 2001 v souvislosti s utkáním zlínských házenkářek s týmem z tohoto města, zatímco doklady na genitiv utvořený od názvu města *Tulcea* pocházejí z delšího časového rozmezí (1999–2006) a z různých zdrojů.

¹⁹ Tj. bez *téltoho Andrey*. Jde-li o rod ženský, jsou možné i tvary *Andreji* a *Andreje*; tvar *Andrey* bez vkladného *j* je však výrazně frekventovanější než oba tvary zbyvajících.

doklad „[...] a loď si cestu do města Tulcey (čti tulči) podstatně krátí [...]“ z databáze SYN ČNK, je nutné počítat i s pisateli (resp. zcela jistě nejméně s jedním pisatelem), kteří znali původní rumunskou výslovnost jmen sledovaného typu a genitivní koncovku [-i] reprezentovali grafémem <y>.

Při doporučení, jak řešit problém zápisu genitivní koncovky [-i] sledovaných rumunských vlastních jmen, vycházím z toho, že písmem bychom měli v češtině reprezentovat tu vyslovanou podobu, která bude po nutné adaptaci způsobeně českou artikulační bází (v tom smyslu, jak o ní píše Marie Krčmová v ESČ, s. 52) odpovídat původní vyslované podobě rumunské, tj. vycházím z toho, že je žádoucí, abychom i v češtině tato jména vyslovovali s koncovou slabikou [-ča] a nikoliv se zakončením na [-cea].²⁰ Na podporu výše uvedeného východiska lze uvést, že stejnou výslovnost označuje (nepřímou, prostřednictvím příkladů) jako „spisovnou“ VSC2 (s. 94) a doporučují ji některé přehledy výslovnosti cizích vlastních jmen (v případě rodného jméno *Mircea* viz např. Jak je číst, 1963, s. 48). Jistě také nelze říct, že by se výše uvedené a odmítnuté výslovnosti [-cea] atp., které neodpovídají původní rumunské výslovnosti, v češtině pevněji vžily,²¹ a není proto nutné reprezentovat písmem právě je.

²⁰ Je však třeba přiznat, že tento předpoklad není vůbec samozřejmý. Existují i (obhajované) případy, kdy se v češtině vžila (někdy i přes odlišná doporučení v jazykových příručkách) výslovnost, která neodpovídá výslovnosti v jazyce originálu, srov. např. [ajfelova] *věž*, ve francouzském originále *tour* [efel], *Hieronymus* [boš], v nizozemském originále *Hieronymus* [bos].

²¹ V Úvodu k VSC2 (s. 7) lze říct, že „[v]e vlastních pravidlech [...] je tedy zachycena zásadně výslovnost přejatých slov, jaká se v češtině ustálila ve spisovných projevech [...], nikoli výslovnost v jazyce, z něhož bylo slovo přejato“.

Pro co nejuvhodnější konečné řešení je dobré nahlédnout řešenou otázku ze dvou pozic – z pozice pisatele (tj. z pozice zaznamenávací funkce pravopisu) a z pozice adresáta (tj. z pozice vybavovací funkce pravopisu). Z hlediska zaznamenávací funkce pravopisu je výběr grafému pro realizaci genitivní koncovky [-i] v zásadě lhostejný – obě grafické realizace svůj úkol splní v zásadě „stejně dobře“. Vzhledem k perifernosti vlastních jmen sledovaného typu je však velmi pravděpodobné, že jednotliví pisatelé při zápisu nad realizací koncovky [-i] zaváhají, a to i v případech, že vyjdou z výše odmítnutých mylných výslovností. Je tedy zároveň velmi pravděpodobné, že pro to, jakým grafémem genitivní koncovku [-i] realizovat, budou pisatelé hledat doporučení, a to zejména v případě, že půjde o profesionální uživatele češtiny, jako jsou novináři, redaktoři, korektoři atp. (což jsou pisatelé, kteří mají na podobu úzu obecně mnohem výraznější vliv než tzv. „běžní“ uživatelé češtiny). Jestliže navíc korpusové doklady svědčí v případě užívání vlastních jmen sledovaného typu o výše ilustrovaném způsobu nespojitosti, jde myslím o situaci, v níž má šanci na úspěch, a proto i smysl pokusit se vyjít vstříc především čtenářům a jako vhodný způsob zápisu – v případě, že by se ukázal jako výhodnější – klidně doporučit i takové psaní, které by šlo proti dosavadnímu převládajícímu úzu.

Realizace grafémem <i> má z hlediska vybavovací funkce pravopisu před realizací grafémem <y> tu výhodu, že podoby typu *bez Mircei, do Tulcei* atp. budou s daleko menší pravděpodobností čtenářům sugerovat rumunštině neodpovídající, a proto méně vhodnou

I když lze v případě sledovaných jmen kvůli jejich perifernosti myslím jen stěží mluvit o ustálené výslovnosti, z citované pasáže vyplývá, že kdyby se výše odmítnuté výslovnosti [-cea] atp. vžily, VSC2 by je doporučila jako spisovné.

výslovnost typu *bez* *[mircei], *do* *[tulcei] atp., než by tak činily případné zápisy s grafémem <y> (*bez Mircey, do Tulcey*). Nejde o to, že zápisy s měkkým <i> by čtenářům dokázaly přímo naznačit žádoucí výslovnost *bez* [mirči] atp., ale že mnohem spíše než zápis *bez Mircey* atp. naruší automatismus vedoucí k nežádoucí výslovnosti *bez* *[mircei] atp., který je způsoben stejnou grafickou realizací koncovky, jaká je u typu „ten/ta Andrea“ vyslovovaného v zakončení na [-ea]. Realizace grafémem <i> má však i své nevýhody: Jelikož grafém <i>, který nenásleduje po měkkém souhláskovém písmenu, není jakožto genitivní koncovka u příslušných základních deklinačních typů obvyklý, je možné, že z psaných podob typu *bez Mircei* atp., *do Tulcei* atp. by jednak nemuselo být zřejmé, že jde o genitivní tvary, a jednak by z nich nemusela být dobře patrná odpovídající psaná nominativní podoba (pokud se v textu nevykytne dříve než zápis genitivu). Stojí zde tedy proti sobě výhodnost i-ové grafematické realizace spočívající v lepší signalizaci odpovídající výslovnosti (resp. v menší tendenci naznačovat výslovnost neodpovídající) a větší výhodnost y-ové grafematické realizace vzhledem k odvoditelnosti psané nominativní podoby. Domnívám se, může to však být předmětem další diskuse, že lepším řešením je dát přednost i-ové grafematické realizaci vzhledem k její výhodnosti směrem k žádoucí zvukové podobě.

Z toho důvodu bych doporučil²² zapisovat genitivní koncovku [-i] rumunských osobních a místních zeměpisných vlastních jmen zakončených v písmu na *-cea* a ve výslovnosti na [-ča] prostřednictvím grafému <i>, tj. psát *bez Mircei, Mihalcei* atp.; a *do Tulcei, Râmniceu Vâlcei, Zimnicei, Ghencei* atp.

²² Možná ve shodě s MČ2, která ovšem sledovaný typ jmen explicitně nedokládá žádným příkladem (viz k tomu detailněji výše).

LITERATURA

- Český národní korpus – SYN [online] (2010). Ústav Českého národního korpusu FF UK v Praze. Cit. 2012-01-09. <<http://www.korpus.cz>>.
- Internetová jazyková příručka [online] (2008–2012). Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Cit. 2012-01-09. <<http://prirucka.ujc.cas.cz>>.
- ESČ: KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J. (2001): *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Jak je čist* (1963). Praha: SNKLU.
- KNAPPOVÁ, M. (2008): *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: AZ KORT.
- MČ2: KOMÁREK, M. – KOŘENSKÝ, J. – PETR, J. – VESELKOVÁ, J. (red.) (1986): *Mluvnice češtiny 2. Tvarosloví*. Praha: Academia.
- OSTASZEWSKA, D. – TAMBOR, J. (2004): *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- POLÍVKOVÁ, A. (1988): Cizí jména zeměpisná. In: *Praktické kapitoly ze spisovné češtiny [účelová publikace pro služební potřebu ÚJČ ČSAV]*. Praha: ÚJČ ČSAV.
- STRAHL, V. (1999): *Klíč k výslovnosti cizích vlastních jmen v češtině*. Praha: Karolinum.
- VŠČ2: *Výslovnost spisovné češtiny 2* (1978). Praha: Academia.
- ZEMAN, J. (2002): *Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině 3. Románská osobní jména*. Hradec Králové: Gaudeamus.

Martin Beneš

Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.
Letenská 4, 118 51 Praha 1
benes@ujc.cas.cz